

ФОРМУВАННЯ ТЕРМІНОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ ГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН

У статті охарактеризовано педагогічну проблему формування термінологічної компетентності майбутніх фахівців у закладах вищої освіти під час вивчення гуманітарних дисциплін. Зроблено наголос на тому, що реформи сучасної освіти, побудовані не лише за принципом здобуття знань та умінь, а й набуття термінологічної компетентності майбутніх фахівців. Окреслено термінологічну компетентність майбутніх фахівців під час вивчення гуманітарних дисциплін як сформовану здатність доцільно використовувати фахові терміни під час професійної діяльності, розуміти й застосовувати професійні висловлювання у різноманітних ситуаціях професійного спілкування з обов'язковим використанням фахової лексики, спираючись на досвід, отриманий під час вивчення гуманітарних дисциплін у ЗВО. Доведено, що термінологічна компетентність, яку набувають майбутні фахівці у закладах вищої освіти під час вивчення гуманітарних дисциплін, є базовою у їх подальшій професійній та науковій діяльності.

Ключові слова: професійна компетентність, термінологічна компетентність, майбутні фахівці, гуманітарні дисципліни.

Для ХХІ ст. характерними є відкриття кордонів, посилення конкуренції на ринку праці, міграція фахівців. Більшість країн переходить до демократизації та інформатизації суспільства. Зазначені зміни потребують постійного оновлення освіти й приведення її у відповідність до потреб інтеграції світового та європейського освітніх процесів. Такий перехід зумовлює забезпечення побудови освітньої діяльності в закладах вищої освіти (ЗВО) на компетентнісних засадах, що передбачають самостійність суб'єкта в професійній діяльності, посилення практичної орієнтованості освіти, відображення особистісних якостей фахівців, випереджальну якість освіти; орієнтацією навчальних програм на формування основних ключових компетенцій, зокрема їх термінологічної складової.

У таких умовах лише професійно підготовлений фахівець може вийти за межі незапланованого, наднормативного й ухвалити правильне, обґрунтоване рішення, а також нести за нього відповідальність. У зв'язку із цим виникає необхідність вивчення змісту поняття термінологічної компетентності та її сутності в процесі підготовки майбутніх фахівців, зокрема під час вивчення гуманітарних дисциплін.

Проблема формування термінологічної компетентності майбутніх фахівців знаходить своє відображення в значній кількості сучасних досліджень. Нині в Україні сформувалася низка наукових напрямів у вивченні теоретико-методичних аспектів викладання суспільно-гуманітарних дисциплін у ЗВО, зокрема: В. Андрущенко, О. Винославської, Н. Дем'яненко,

В. Євтуха, І. Зязюна, та ін.; проблема розвитку комунікативної компетентності в процесі вивчення іноземної мови висвітлена в наукових публікаціях О. Вишневського, І. Зимньої, Ю. Пассова, Р. Рамеш, Ш. Рівер, С. Савігнон та ін.; питання формування термінологічної компетентності майбутніх фахівців у своїх працях досліджують Л. Барановська, Н. Безгодова, Н. Бородіна, З. Гирич, Л. Головата, Н. Голуб, М. Гуць, І. Дроздова, Г. Онурієнко, та ін.; збагачення мовлення майбутніх фахівців професійно орієнтованою лексикою розглядали Б. Глухов, Є. Копіца, Л. Прокопенко та ін.

Однак, питання формування термінологічної компетентності майбутніх фахівців під час вивчення гуманітарних дисциплін не розкрито в усіх аспектах.

Мета статті — охарактеризувати поняття термінологічної компетентності майбутніх фахівців та виокремити окремі аспекти роботи з її формування під час вивчення гуманітарних дисциплін.

Оволодіння основами будь-якої професії розпочинається із сукупності загальних і професійних знань, тобто опанування фахівцем «наукового дискурсу професії» [9, с. 64] або професійного мовлення – галузевої фразеології та термінології, без чого неможлива успішна професійна діяльність.

Одним із критеріїв якості підготовки фахівців у ЗВО виокремлюємо професійну компетентність. Міжнародний департамент стандартів з навчання та освіти розглядає поняття професійної компетентності як «спроможність кваліфіковано здійснювати діяльність, виконувати завдання або роботу» [10, с. 17].

У вітчизняній науці нам найбільше імпонує визначення О. Семеног, яка зазначає, що професійна компетентність – це «вже існуюча якість, реальна демонстрація набутих знань і відповідних умінь, навичок людини як суб'єкта професійної діяльності, володіння відповідними компетенціями і здатність їх застосовувати у відповідних професійних ситуаціях» [5, с. 60].

Термінологічно-поняттєвий апарат у кожній професійній діяльності різний. Тому, на нашу думку, формування термінологічної компетентності, яка є однією з основних складових професійної компетентності, є важливим етапом у підготовці кваліфікованого фахівця. Термінологія в будь-якій професійній сфері є однією з важливих аспектів наукових праць із питань організації життєдіяльності людини, формування гармонійного цілісного середовища впродовж тривалого часу. В умовах розвитку постіндустріального інформаційного суспільства та глобалізації, трансформації традиційних парадигм і систем цінностей термінологія є одним із важливих компонентів фахової освіти.

Знання термінологічної лексики необхідні майбутнім фахівцям, насамперед, під час читання й розуміння фахових текстів у вищому закладі освіти з метою отримання певної інформації у процесі навчання, написання реферату тощо, а в майбутній фаховій діяльності, для ведення професійно орієнтованої бесіди, дискусії із зарубіжними фахівцями тощо. Тому викладачам гуманітарних дисциплін потрібно звертати увагу на основні

властивості термінологічної лексики, способи семантизації її значення в текстах фахового спрямування.

Продуктивність засвоєння термінології та активне її використання в усному та писемному фаховому мовленні, під час вивчення гуманітарних дисциплін значною мірою залежать від різноманіття вправ, послідовно спрямованих як на ґрунтовне засвоєння термінології, так і на активізацію вмінь говоріння та слухання, необхідних для застосування цієї термінології в професійно-мовленнєвих ситуаціях. Такі засади закладені в основу розвитку у формування термінологічної компетентності майбутніх фахівців під час вивчення гуманітарних дисциплін. Теоретичною основою розробки й обґрунтування процесу формування термінологічної компетентності під час вивчення гуманітарних дисциплін є закономірності навчання, що традиційно розглядають як «об'єктивні, стійкі та істотні зв'язки в навчальному процесі, що зумовлюють його ефективність» [11, с. 86], зокрема відображають взаємозв'язки між діяльністю викладача, студентів та змістом навчального матеріалу під час вивчення гуманітарних дисциплін.

Дослідження та аналіз наукових джерел дали змогу виокремити різні тлумачення науковців щодо визначення поняття «термінологічна компетентність». Так, Т. Симоненко пояснює термінологічну компетентність як «інтегральну характеристику ділових і особистісних якостей людини, що відображає не тільки рівень знань, умінь і навичок, достатніх для досягнення цілей професійної діяльності, а й високу соціально-моральну позицію професіонала» [6, с. 131].

У наукових працях Т. Денищич охарактеризовано термінологічну компетентність як «здатність людини розуміти й породжувати професійні висловлювання у різноманітних соціально-детермінованих ситуаціях із використанням фахової лексики та з урахуванням лінгвістичних і соціальних правил, яких дотримуються носії мови» [2, с. 138].

Відзначимо закономірності, що сприяють формуванню термінологічної компетентності майбутніх фахівців під час вивчення гуманітарних дисциплін: виховний характер розвитку професійного мовлення, що сприяє розвитку відповідних рис характеру й поведінки; залежність від умов, професійної ситуації мовлення, оскільки саме ситуація мовлення зумовлює мотиви спілкування; добір мовленнєвих засобів професійного спілкування; зіставлення усного й писемного мовлення студентів нефілологічних спеціальностей; розвиток професійного мовлення; взаємозалежність методів і прийомів під час вивчення гуманітарних дисциплін з метою формування термінологічної компетентності [4, с. 30].

Термінологічний аналіз проблеми дає змогу стверджувати, що термінологічні знання формуються на загальнодидактичних принципах (комунікативності, науковості, систематичності, ситуативності, текстовідповідності, наочності, на принципах зв'язку теорії з практикою, індивідуальному підході до студентів) і конкретизуватися специфічними принципами на-

вчання (міждисциплінарності, модульності, креативності, індивідуалізації, орієнтації на майбутню професійну діяльність) [1, с. 53].

Майбутні фахівці покликані бути термінологічно компетентними у сфері своєї професійної діяльності. Поняття термінологічної компетентності, на думку Т. Стасюк, передбачає вміння використовувати терміни відповідно до теми висловлювання, враховувати відмінності паронімічних термінів, не допускати заміни однієї термінологічної одиниці іншою, вживати терміни відповідно до їх дефініції, розрізняти терміни та професіоналізми [8].

Термінологічна компетентність формується на основі нерозривного поєднання глибокого знання фаху зі знанням мовленнєвих норм, законів і механізмів функціонування як логіко-поняттєвої, так і лексичної підсистем терміносистеми, іншими словами, на синтезі фахової ерудиції з мовознавчою, зокрема термінознавчою.

На початковому етапі вивчення гуманітарних дисциплін майбутні фахівці наприклад, лікарі, більш зацікавлено й продуктивно опрацьовують медичну термінологію текстів наукового стилю. А студенти старших курсів, у яких уже сформувалась предметно-понятійна база, розуміють фахові терміни, опрацьовують самостійно термінологію з неадаптованих автентичних текстів медичного спрямування [3, с. 74].

Під професійно-термінологічною компетентністю розуміємо здатність влучно й доцільно використовувати фахові терміни, знання з логіки висловлювань та структури формулювань, набуті вміння й навички граматично правильно будувати речення та власний діалог у ситуаціях професійного спілкування, спираючись на досвід, набутий під час вивчення гуманітарних дисциплін у ЗВО, при цьому мотивуючи себе відповідністю обраному фаху та високими результатами в професійній діяльності, розуміючи, що запорукою успіху є постійне відпрацьовування навичок та саморозвиток особистості.

Продуктивність засвоєння термінів та їх активне використання в усному та писемному фаховому мовленні багато в чому залежить від підібраних вправ, послідовно спрямованих як на ґрунтовне засвоєння термінології, так і на активізацію вмінь говоріння та слухання, необхідних для застосування цієї термінології в конкретних ситуаціях [7]. Серед великої кількості репродуктивних вправ ефективним є використання таких: дати усно визначення фаховим термінам українською мовою, підібрати терміни до запропонованих визначень, скласти термінологічний словник до тексту з фахового підручника.

Висновки. Актуальність досліджуваної проблеми зумовлена важливістю формування термінологічної компетентності майбутніх конкурентоспроможних фахівців під час вивчення гуманітарних дисциплін на сучасному ринку праці. Загалом результати дослідження свідчать, що вільне володіння фаховою термінологією є умовою успішної професійної комунікації. Тому у структурі професійної компетентності виокремлюємо термінологічну компетентність під час вивчення гуманітарних дисциплін, оскільки поглиблені

загальномовні знання та професійно скеровані мовленнєві вміння й навички впливають на мову фаху, передусім на її термінологічну систему.

Отже, формування термінологічної компетентності майбутніх фахівців під час вивчення гуманітарних дисциплін передбачає: оволодіння термінологічною підсистемою в процесі вивчення фахових дисциплін, професійно-термінологічну грамотність в усному й писемному мовленні, уміння вести бесіду, аналізувати, переконувати, доводити, тобто вирішувати комунікативні завдання в ситуаціях професійного спілкування. Термінологічна компетентність, якої набувають майбутні фахівці в закладах вищої освіти, є базовою в їх подальшій професійно-фаховій та науковій діяльності.

Перспективи подальших розвідок у цьому напрямі полягають у дослідженні особливостей формування термінологічної компетентності майбутніх фахівців під час вивчення гуманітарних дисциплін.

Список використаної літератури

1. Власюк І. Формування професійно-термінологічної компетентності майбутніх економістів. *Педагогіка і психологія професійної освіти*. 2012. № 1. С. 50–58.
2. Денищич Т. А. Формування термінологічної компетентності майбутніх фахівців з політології. *Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу «Києво-Могилянська академія»*. Серія «Педагогіка». 2012. Т. 209. Вип. 197. С. 137–142.
3. Мельничук І. Особливості мовної підготовки іноземних студентів до діалогічної взаємодії у майбутній професійній діяльності лікаря. *Науковий вісник Чернівецького університету. Педагогіка та психологія*. 2014. Вип. 715. С. 71–77.
4. Пентиліук М. І., Караман С. О., Караман О. В., Горюшкіна О. М. Методика навчання української мови в середніх освітніх закладах. Київ : Ленвіт, 2009. 400 с.
5. Семеног О. М. Професійна підготовка майбутніх учителів української мови і літератури : монографія. Суми : ВВП «Мрія-1» ТОВ, 2005. 404 с.
6. Симоненко Т. В. Теорія і практика формування професійної мовнокомунікативної компетенції студентів філологічних факультетів : монографія. Черкаси, 2006. 328 с.
7. Сиротін О. С. Формування у студентів агробіологічних спеціальностей професійно-термінологічної компетентності засобами іноземної мови. *Актуальні проблеми педагогіки, психології та професійної освіти*. URL: <http://journals.urau.ua/apppfo> (дата звернення: 11.01.2018).
8. Стасюк Т. В. Основні метапоняття соціокогнітивного термінознавства: терміноконцепт. *Наука и образование – 2012/2013/ Филологические науки* : матеріали конференції. URL: http://www.rusnauka.com/1_NIO_2013/Philologia/3_124921.doc.htm (дата звернення: 11.01.2018).
9. Тоцька Н. І. Методика роботи викладачів вищого технічного навчального закладу над українським професійним мовленням студентів. *Дивослово*. 2003. № 1. С. 62–65.
10. Уйсімбаєва Н. В. Розвиток професійної компетентності – шлях до підготовки висококваліфікованих фахівців. *Рідна школа*. 2006. № 9. С. 17–19.
11. Фіцула М. М. Педагогіка вищої школи : навч. посібник. Київ : Академвидав, 2006. 352 с.

Стаття надійшла до редакції 16.01.2018

Нахаєва Я. М. Формирование терминологической компетентности будущих специалистов при изучении гуманитарных дисциплин

В статье охарактеризована педагогическая проблема формирования терминологической компетентности будущих специалистов в учреждениях высшего образова-

ния при изучении гуманитарных дисциплин. Сделан упор на том, что реформы современного образования построены не только по принципу получения знаний и умений, но и приобретения терминологической компетентности будущих специалистов. Определена терминологическая компетентность будущих специалистов при изучении гуманитарных дисциплин как сложившаяся способность целесообразно использовать профессиональные термины во время профессиональной деятельности, понимать и применять профессиональные высказывания в различных ситуациях профессионального общения с обязательным использованием профессиональной лексики, опираясь на опыт, полученный при изучении гуманитарных дисциплин. Доказано, что терминологическая компетентность, которую приобретают будущие специалисты в учреждениях высшего образования при изучении гуманитарных дисциплин, является базовой в их дальнейшей профессиональной и научной деятельности.

Ключевые слова: профессиональная компетентность, терминологическая компетентность, будущие специалисты, гуманитарные дисциплины.

Nakhaieva Ya. Formation of Terminological Competence of Future Specialists in the Study of Humanitarian Disciplines

The article describes the pedagogical problem of forming the terminological competence of future specialists in higher education institutions. while studying humanitarian disciplines.

The emphasis is placed on the fact that reforms in modern education, built not only on the principle of acquiring knowledge and skills, but also the acquisition of terminological competence of future specialists.

The terminological competence of future specialists during the study of humanitarian disciplines is defined as the ability to use professional terms during professional activity, to understand and apply professional expressions in various situations of professional communication with the obligatory use of professional vocabulary, based on the experience gained during university studies.

Knowledge of terminological vocabulary is necessary for future specialists, first of all, when reading and understanding professional texts in a higher education institution in order to receive certain information in the process of learning, writing a lecture, etc., and in future professional activities, for conducting a professional-oriented conversation, discussions with foreign specialists, etc. Therefore, teachers of humanitarian disciplines should pay attention to the basic properties of terminology, how to semanticize its meaning in the texts of professional direction.

The efficiency of acquiring terminology and its active use in oral and written professional speech during the study of humanities is to a large extent dependent on the diversity of exercises consistently aimed at both the thorough understanding of terminology and the enhancement of speaking and listening skills necessary for the use of this terminology in vocational and speech situations. Such principles are laid in the basis of the development and formation of terminological competence of future specialists during the study of humanities disciplines.

It is proved that the formation of terminological competence of future specialists during the study of humanitarian disciplines includes: mastering professional terminology, vocational terminology literacy in oral and written speech, ability to conduct conversations, analyze, persuade, solve communication problems in situations of professional communication. The terminological competence acquired by future specialists in higher education institutions during the study of humanities is the basis for their further professional and scientific activities.

Key words: professional competence, terminological competence, future specialists, humanitarian disciplines.